

Kohaturundus kogukondade, pärandi ja poliitika ristteel

Andres Rõigas

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia/Eesti Maaülikool

Eesti Maaeluvõrgustik 16.02.2026

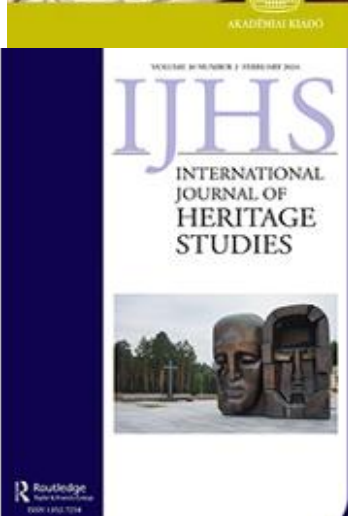
ANDRES RÕIGAS

Rural marketing:
connections between local government,
communities, and heritage

Väitekiri põhineb kolmel teadusartiklil:

- I – **Rõigas, A.**, Veemaa, J., Rennu, M. (2025). Marketing intentional communities in rural Estonia. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography* 79, 10-22.
- II – Rennu, M., **Rõigas, A.**, Araste, L. (2023). Artisans seeking shelter: Craftspeople moving to the countryside and (new) local communities. *Acta Ethnographica Hungarica*, 66(2), 357-382.
- III – Kurisoo, T., Lillak, A., **Rõigas, A.**, Tint, K. (2024). The role of communities in preserving, using and remembering heritage: archaeological monuments and dark heritage sites in Estonia. *International Journal of Heritage Studies*, 30(2), 195-209.

Tahtlik kogukond (*intentional community*)

- Tahtlik kogukond – väärtuspõhine, teadlikult kujunenud rühm, ruumiliselt paikne, sisemise koostööga; toimib sotsiaalse innovatsiooni ja võimaliku sisserände magnetina.
- Kogukonnad asuvad tavaliselt geograafiliselt kindlates kohtades, kus füüsiline lähedus toetab ühiseid tavasid, kollektiivset otsuste langetamist ja kohapõhist identiteeti.

Sotsiaalne innovatsioon (SI)

- Uued ideed, praktikad, teenused või koostöövormid, mis vastavad ühiskondlikele vajadustele ja parandavad inimeste elukvaliteeti, tugevdades samal ajal kogukondlikku sidusust ja sotsiaalsed kapitali.
- SI ei piirdu tehnoloogiliste ega majanduslike uuendustega, vaid keskendub sotsiaalsete suhete, institutsioonide ja kogukondade võimendamisele.
- SI on sageli alt-üles suunatud protsess, mis lähtub kohalike kogukondade vajadustest ja ressursidest ning mille eesmärk on luua kestlikke ja kaasavaid lahendusi (Do Adro ja Fernandes, 2020).

Miks see teema on oluline?

- Traditsioonilise regionaalpoliitika piirangud:
 - Ei vähenda ruumilist ebavõrdsust;
 - Rahvastiku kahanemine-vananemine ja teenuste kadumine nõrgestavad maapiirkondi;
 - Põhjus-tagajärg seoste ebaselgus poliitika kujundamisel;
- Kohalikud võimalused:
 - Lahendus võib peituda kohalikus algatuses ja sihitud poliitikas;
 - Pärandil põhinev kohaturundus on ressurss;
 - Kogukonna- ja pärandiaalgatused täidavad tühimiku, kuhu traditsiooniline RP ei ulatu;

Uuringu motiividest:

- OECD (2006) dokument „Uus maaelu paradigma“ rõhutab alternatiivsete praktikate vajadust maaelu arengus.
- Miks mõned maapiirkonnad ja külad taandarenevad, teised aga mitte? - Sotsiaalse kapitali sisemise ühtekuuluvuse ja välise sidususe tasakaal kogukonna või kohalikul tasandil (Li jt, 2019).
- Hoffmann jt (2023) taaskasutasid terminit „rurban“ – piir linna- ja maapiirkondade vahel muutub üha hägusemaks sh. maalised mugavused.
- Burkhardt-Kriesel jt (2014) on kirjeldanud maapiirkondade kuvandi tajumist, sealhulgas turundust uute elanike ligimeelitamiseks.
- Spetsiifilisi uuringuid sisse- või tagasirändele suunatud turunduse kohta on läbi viidud Põhjamaades, kus asustusmuster on sarnane Eestiga (Niedomysl, 2004; Niedomysl, 2004; Eimermann, 2015; Eimermann jt, 2017; Carson ja Carson, 2018).
- Motivatsioonina võib tuua isiklikud kogemused maapiirkondade turundusega nii üleriigilistes algatustes ja kohalikul tasandil.

Esitatud näited toetavad kohaliku tasandi ja kogukondade juhtivat rolli sisemiste ressursside kaasamisel ning läbi selle kohalike arengüküsimuste lahendamist.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas saavad KOV-id ja kogukonnad suunata väärtuspõhist sisserännet? (Artiklid I ja II)
2. Kuidas toimib pärand ressursina — sisserändes, turismis ja ettevõtluses? (Artiklid I, II, III)
3. Kas pärand kui laiem arenguvõimalus aitab kogukondi elujõulisemaks muuta? (Artiklid I, II, III)

Regionaalpoliitiline raamistik1

- **Regionaalpoliitika põhiküsimus** – kas ja kuidas tasandada või vähendada piirkondade vahelisi erinevusi.
 - Võrdsete majanduslike võimaluste loomine, taristu arendamine, töökohtade loomine jne.
- **Ääremaastumise** diskursuse põhiküsimus – kas poliitika suudab tasakaalustada keskuste ja äärealade arengut?
 - Keskus – ääremaa suhe ei ole ainult ressurside liikumine, vaid tähenduse ja maine tootmise küsimus.
 - Keskus raamib mängureeglid, kuid ääremaad loovad tõlgendusi ja praktikaid reeglite kohandamiseks.

Regionaalpoliitiline raamistik2:

- Põhiprobleem:
 - Regionaalpoliitiliste meetmete ja tegelikkuse vaheline lõhe
 - Riiklikud ja KOV strateegiad on sageli üldised, mitte kohaspetsiifilised, mistõttu jäävad tegelikud vajadused tabamata.
 - Turundus KOV-ides on deklaratiivne, mitte strateegiline tööriist sisserände või kogukonnatoe kujundamiseks.
- Kuidas see avaldub?
 - Aeglane poliitikatsükel ei hoia sammu kiiresti arenevate kogukonnaalgatustega.
 - Tulemused tekivad sageli juhuslikult, mitte ametliku regionaalpoliitika mõjul.
- Kogukondade algatused võivad täita lünki, kuid vajavad poliitilist tunnustust ja tuge;

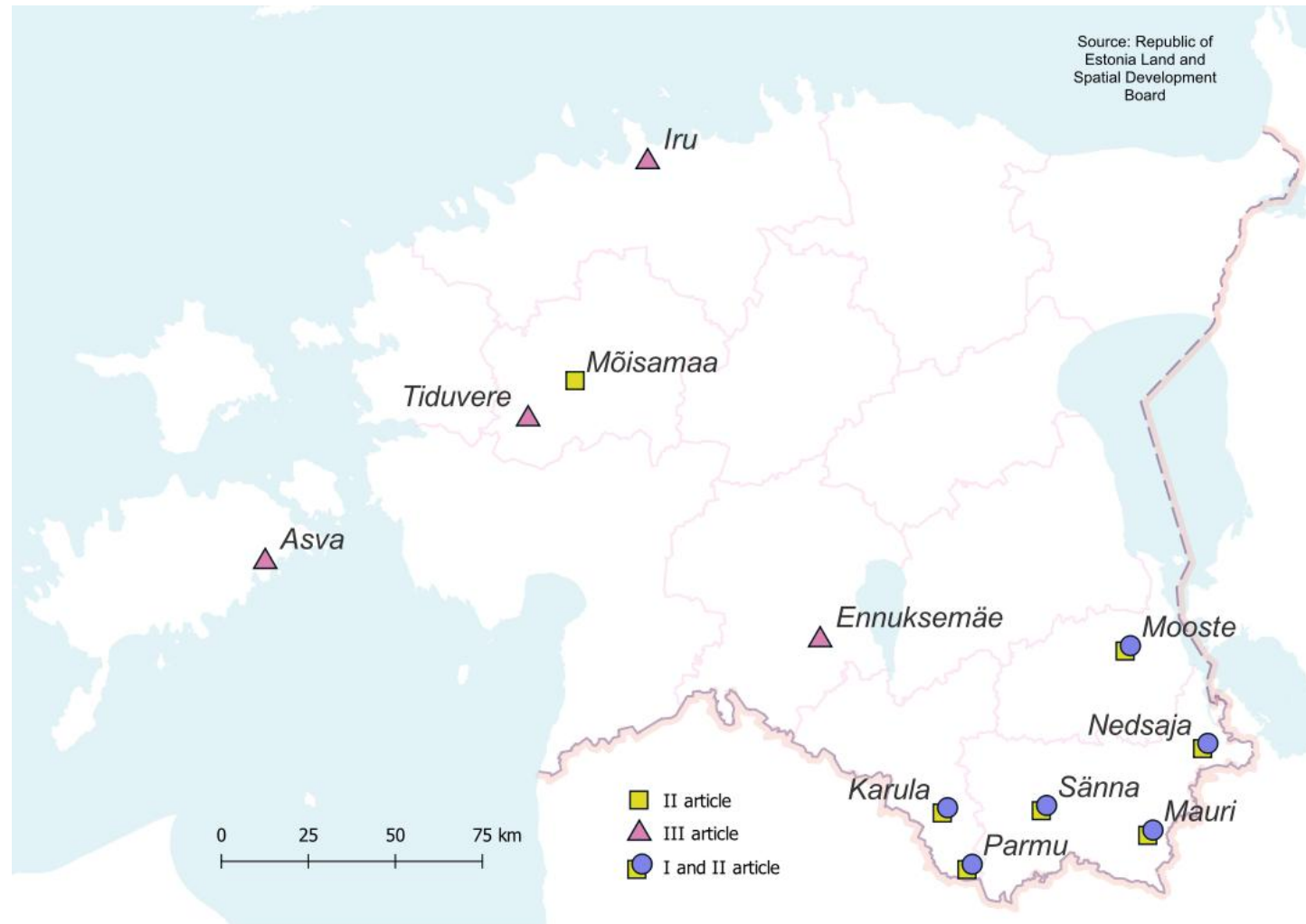
Uuringualad ja osalejad

Üldandmed:

- Andmekorje (intervjuud): 2018–2024
- Kokku vastjaid: ~65

Kogukonnad ja kohad:

- *Tahtlikud kogukonnad* (Artiklid I–II):
Parmu, Karula, Säanna, Mauri, Mooste, Nedsaja, Mõisamaa ja nendega seotud omavalitsused
- *Pärandiga seotud paigad* (Artikkel III):
Asva, Ennuksemäe, Iru, Tiduvere

Kust sisserränne tegelikult algab?

- **Võrgustikud (või rändekanalid):**
- Sõpruskonnad ja väärtuspõhised võrgustikud;
- Info kättesaadavus;
- Varasemad kontaktid kohaga;
- Eesti-sisene elustiiliränne.
- **Valikute motiivid:**
- Pärand, maastikud, rahu ja ruum (sh. teenused);
- Sobiv kinnisvara ja arhitektuur;
- Kogukondlik identiteet ja kuuluvus;
- Eneseteostus.

Kogukond kui kiirem ja täpsem arenguedur

Regionaalpoliitika keskendub teenuste hoidmisele (nt. KOV) ja konkurentsivõimele (nt. RP meetmed), kuid vaatab sageli mööda **väärtuspõhisusest**, mis võib olla üks rändeprotsesse toetavaid tegureid.

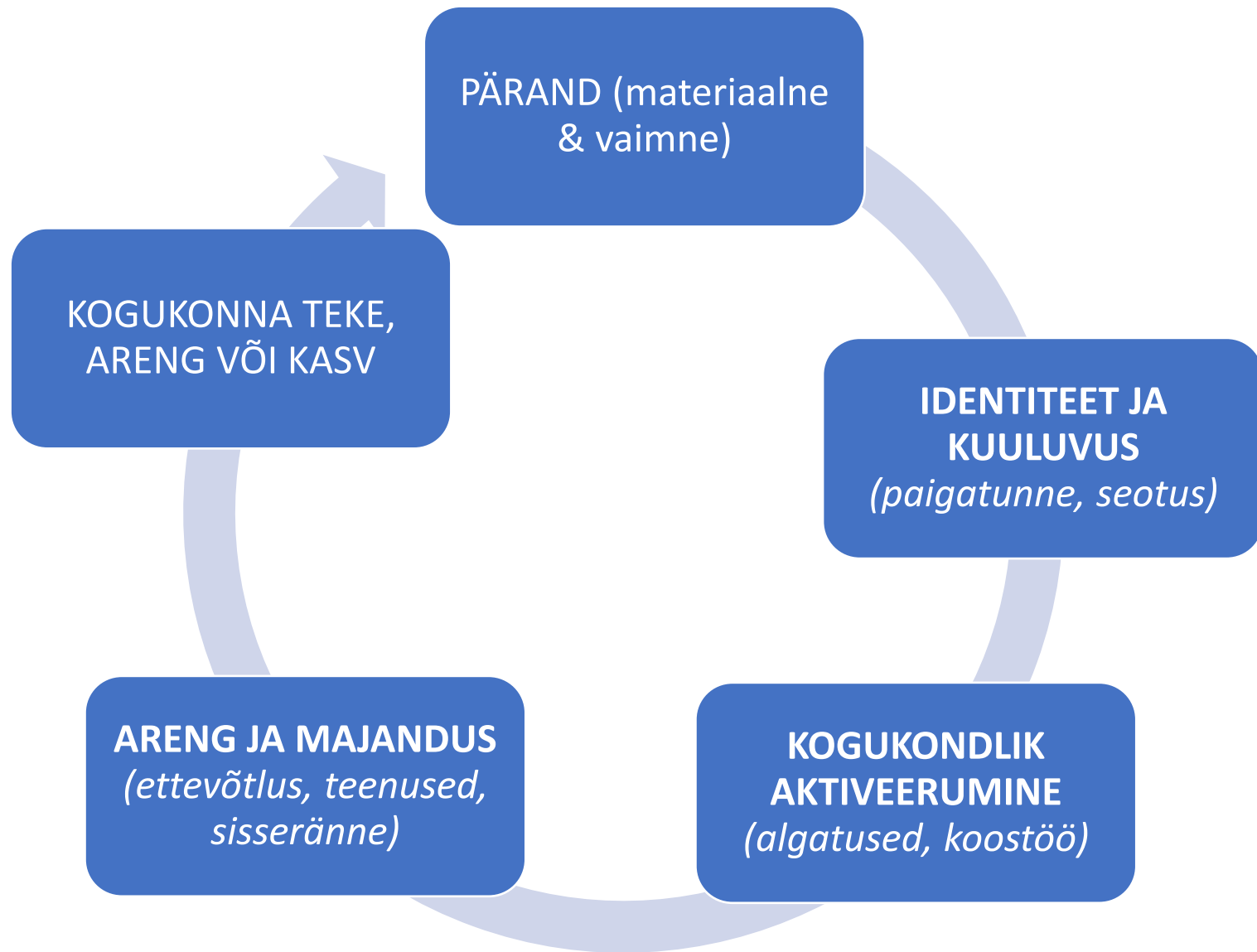
- Kogukond tunneb koha tugevusi ja võib täita poliitika tühemikke:
 - Käivitab alt-üles algatused
 - Pärandi kirjeldamine või arusaamine
 - Toob uued kontaktvõrgustikud
 - Võrgustike loomine ja (koha)sõnumi levik
 - Aktivistid kui vedurid (sh. sisserände käivitamisel)

Pärand kui arenguressurss

- Pärand loob **identiteedi ja kuuluvustunde**– Kohalik kultuur, maastikud ja asustusmustrid tugevdavad kogukonna sidusust ning toetavad uute elanike kohavalikuid ja/või kinnistumist;
- Pärand kui **sisserände tõmbenumber**– Esteetiline elukeskkond, vaimne kultuuripärand ja arhitektuur motiveerivad väärtuspõhist rännet;
- Pärand kui **majandus- ja ettevõtlusvõimalus**– Käsitöö, ehituspärandi taastamine, kultuuri- ja elamusturism toetavad elustiiliettevõtlust või hoopis innovatiivseid lahendusi;
- Pärand kui **kogukondliku arengu mootor**– taastatavad hooneid, teenused ja sündmused annavad pärandile uue funktsiooni;
- Pärand **turunduses ja mainekujunduses**– Kohalik eripära, autentsus ja kogukondlikud praktikad loovad eristuva identiteedi;

Kohapõhine areng suurendab pärandi väärtust → pärand toetab identiteeti → identiteet aktiveerib kogukonna → kogukond loob kohapõhise arengu.

Kohaturunduse ja regionaalpoliitika seosed 1

1. Kohaturundus ei ole ainult turism:

- Kohaturundus kujundab elukeskkonda, identiteeti ja väärtuspakkumist;
- Fookus ei ole üksnes külastajatel, vaid püsielanikel, potentsiaalsetel sisserändajatel, ettevõtjatel ja kogukondadel.
- Turism on osa mainekujundusest – elukeskkond ja kvaliteet on RP-s võtmetähtsusega.
- Identiteet koos elukeskkonnaga on osa piirkonna konkurentsivõimest (artiklid I–III).

2. KOV strateegiad ja kogukondade algatuste sidumine:

- Kogukondlikud algatused jõuavad kiiremini sisuliste tulemusteni kui ametlik, aeglase tsükliga poliitika (artiklid I–II).
- Kogukonnad loovad ja hoiavad väärtusi — pärand, ühendused, teenused, ettevõtlus, kogukondlikud ruumid.
- KOV ja riik peavad pakkuma toetavat raamistikku, mis ei pärsi isikukeskset ega kogukondlikku initsiatiivi.

Kohaturunduse ja regionaalpoliitika seosed 2

3. Kohaturundus kui regionaalpoliitika instrument

- Artikkel I: KOV-id kasutavad turundust pigem projekti- ja reaktsioonipõhiselt, mitte strateegilise instrumendina.
- Kohaturundust saab kasutada regionaalpoliitikas kui strateegilist tööriista:
 - sisserände suunamine (väärtuspõhised)
 - ettevõtlusega seonduvad küsimused
 - pärandipõhise identiteedi kujundamine
 - teenuste säilitamine ja arendamine (koolid, kultuur)

Potentsiaal: turundus kui poliitikavahend, mis ühendab kogukondlikku energiat ja KOV arendusvõimekust.

Edu kohaturunduses võib tekkida, kui KOV strateegiad ja kogukondade algatused tegutsevad ühtse narratiivina.

Poliitikasoovitused KOV

1. Pärandipõhine strateegiline turundus

- Kogukondade kaasamine — osalevad aktiivselt pärandi hoidmisel, taastamisel ja tõlgendamisel:
 - Mõtestada lahti ja integreerida pärand KOV strateegiatesse arenguessursina.
 - Luua pärandipõhine turundusnarratiiv, väärtustades elukeskkonda, kogukondlikku identiteeti ja koha eripära.
- Süsteemne kinnisvarainfo ja pärandi potentsiaal: sobivate pärandobjektide aktiivne pakkumine sihtrühmale.
- Paindlikud koostöövormid KOV–kogukond–ettevõtjad: ühised projektid ja tegevused, hoonete kasutamine andmine, teenuste delegeerimine jne;

Poliitikasoovitused valitsusele

2. Pärandipõhine RP/isikukeskne RP ehk pärand kui regionaalpoliitika, mitte kultuuripoliitika, osa.

- Meetmed sisserände toetamiseks, eriti piirkondades, kus pärandikihistus on tugev.
 - Meetmed KOV-le.
- Toetusmeetmed (hoonepärandi taaskasutuseks):
 - Renoveerimistoetused ja/või energiatõhususe erilahendused;
 - Hajaasustuse programmi ennetav meede (sh. elekteriühendus).
 - Laengugarantiid (sh. ettevõtluseks)
- “Tumeda pärandi” paikade sidumine eetilise raamistikuga ja nende kasutamine hariduslikuks ja kogukonna identiteeti toetavaks tööriistaks (artikkel III).
- Pärandipõhise sisserändepoliitika võimalikkus: väärtuspõhised rändajagrupid (nt. maaeluhuvilised, loovisikud jne) kui eristuv sihtrühm.

Võimalus liikuda kohapõhisele arengumudele

1. Selged rollid eri tasanditel:

- Riik – loob sihitud meetmed (meetmed, investeeringud).
- KOV – seob riiklikud meetmed kohalike võimalustega (siduv tegevuskava, kontaktisikud).
- Kogukond – algatab ja teostab tegevusi (pärandi kirjeldamine, kasutamine, teenused).

2. Vahendid, mis muudavad poliitika toimivaks:

- Aktiivne pärandi- ja eluruumiinfo: kinnisvarainfo, arhitektuur, kogukondlik kasutus.
- Toetus hoonepärandi taaskasutuseks.
- Kogukondlikud partnerluslepingud: rollid, vastutus, koostöö teenuste või hoonete kasutusse andmisel (nt kogukonnamajad, raamatukogud).
- Sihtrühmapõhine kohaturundus, mille sõnumid lähtuvad kohaspetsiifilisest identiteedist ja pärandist.

3. Nii saab ühendada riigi, KOV-i ja kogukonna tegevused ühise arenguplatvormina.

Lahendus põhineb kogukondade tegelikel võimalustel: pärand, ruum, oskused ja võrgustikud.

Soovitused – tulevikusuunad - kokkuvõte

1. Tahtlikud kogukonnad kui regionaalarengu tööriist:

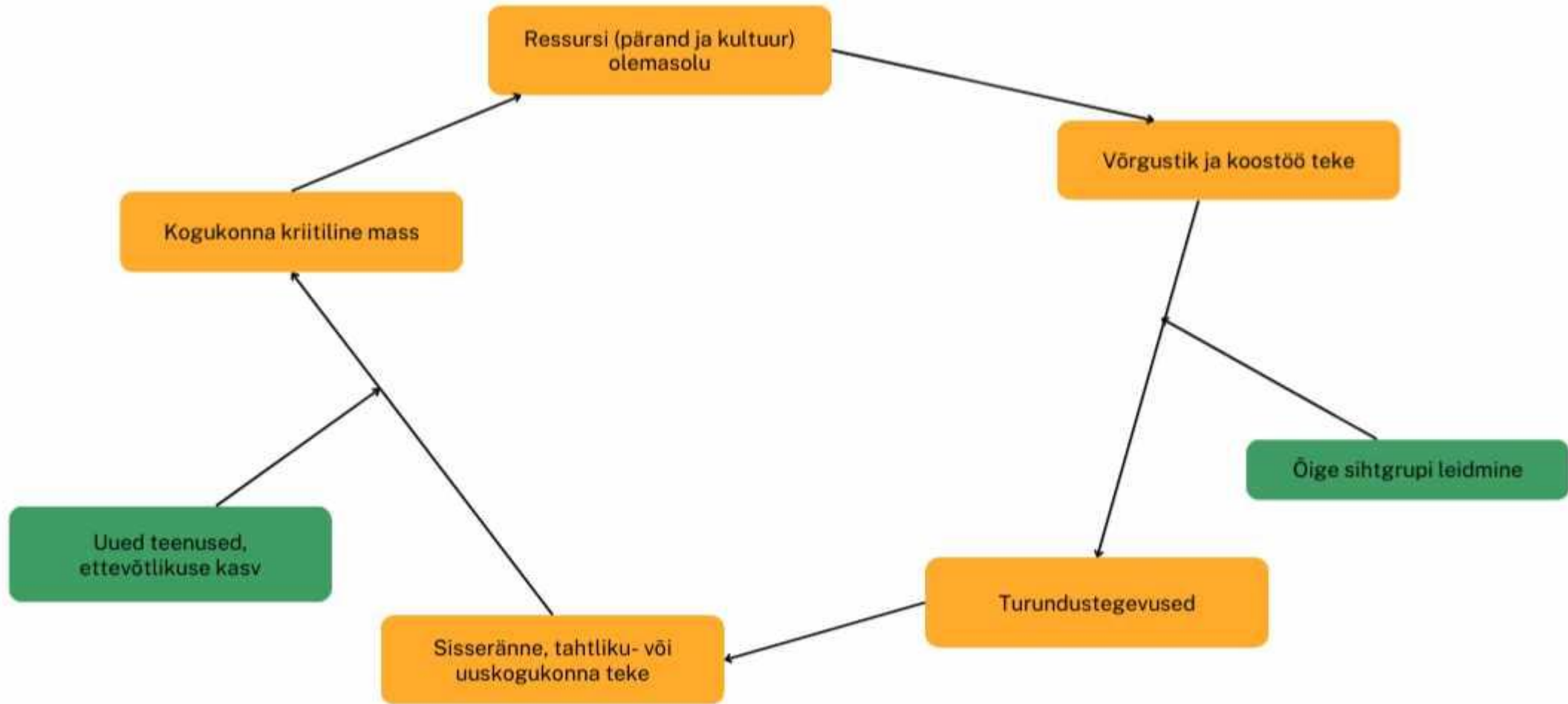
- Toimivad sotsiaalse innovatsiooni katalüsaatorina: taastavad hooneid, loovad teenuseid, toovad uued ettevõtted, elavdavad kultuurielu (artiklid I–II). NB! Igasugune taastamine on osa säästvast arengust.
- Aitavad taaselustada maastikke ja pärandit, mida KOV ega riik eraldiseisvana ei suuda (oluline äärealadel).
- Lahendused korraga, aga ka võimalikud probleemid (nt. vale sihtrühm).

2. Pärand on gruppidel põhineva sisserände peamine motivaator st. pärandipõhine poliitika on osa ka sisserändepoliitikast.

- Pärand ei ole ainult minevik — see saab olla regionaalpoliitika praktiline tööriist.
- Kui KOV-id ja riik kasutavad pärandit strateegiliselt, muutub sisseränne maale ja tahtlike kogukondade teke mitte juhusliku nähtuse, vaid teadliku arendusmudeli kandjaks.

Võimalik kumulatiivse kausaalsuse mudel (Drudy 1989 järgi)

Allikad

- Burkhart-Kriesel, C., Cantrell, R., Hodur, N., Narjes, C., Vogt, R. (2014). Marketing rural communities: a qualitative study on the power of community images. *Community Development*, 45(2), 181-194.
- Do Adro, F., Fernandes, C. I. (2020). Social innovation: a systematic literature review and future agenda research. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 17(1), 23-40.
- Drudy, P. J. (1989) 'Problems and Priorities in the Development of Rural Regions', In: L. Albrechts, F. Moullaert, P. Roberts, E. Swyngedouw. (eds.) *Regional Policy at the Crossroads: European Perspective*, London. 125–141.
- Firth, R. (2018). Utopianism and intentional communities. In *The Palgrave handbook of anarchism* (pp. 491-510). Cham: Springer International Publishing.
- Hoffmann, E. M., Schareika, N., Dittrich, C., Schlecht, E., Sauer, D., Buerkert, A. (2023). Rurbanity: a concept for the interdisciplinary study of rural–urban transformation. *Sustainability Science*, 18(4), 1739-1753.
- Li, Y., Westlund, H., Liu, Y. (2019). Why some rural areas decline while some others not: An overview of rural evolution in the world. *Journal of Rural Studies*, 68, 135-143.
- OECD (2006). *The New Rural Paradigm: Policies and Governance*. Pariis: OECD.

Tarvis on
arutelu!

Suured tänud!

andres.roigas@ut.ee

